

Alenka Bratušek

GOVOR OB DNEVU REFORMACIJE 2013 V KRANJU

Spoštovane državljanke in državljani, dragi gostje, »lubi Slovenci«,

iskrena hvala za priložnost, da ob dnevu reformacije povem nekaj besed. Dovolite, da začnem s praznikom, nadaljujem z njegovim povodom, končam pa z njegovo aktualnostjo.

Praznik se je že dodobra usidral v naš vsakdan. A dejstvo, da ga objemajo dnevi, ko z otroci preživljamo prve počitnice v šolskem letu, in mu sledi dan, ko se spominjamo naših preminulih, mu po svoje jemlje moč – in ga dela le za »dela prost dan«. Zato včasih pozabimo, da bi ne enega ne drugega – ne šole ne spomina – ne poznali na način, kot ga poznamo danes, če bi se pred več kot petsto leti ne dogodilo to, čemur danes pravimo »protestantizem in reformacija«. Brez Trubarja bi bila naša ideja osnovne šole in splošno dostopnega znanja drugačna; brez protestantskih knjig bi spomine na prednike beležili drugače – vprašanje, v katerem in čigavem jeziku.

Zato ima dan reformacije še kako opraviti tako s šolo, od katere si v teh dneh odpočivamo, kakor s preminulimi, ki se jih spoštljivo spominjamo.

Ima torej opraviti tako z generacijami, ki so nam nekaj neizbrisnega zapustile, kakor z generacijami, ki svoje prve besede in stavke prihodnosti šele oblikujejo.

A pomislimo globlje: zakaj je dediščina protestantizma še toliko bolj aktualna v času krize, ko se zdi, da je mogoče z vrsto potez – ali včasih z eno samo besedo – postaviti pod vprašaj temeljne vrednote?

Zato, ker so se bili protestanti za ceno osebne »komodnosti«, varnosti in pogosto tudi življenja, pripravljali postaviti po robu ne pri-

diganim vrednotam, temveč proti njihovi najbolj neizprosni zlorabi! Niso pridigali nove vere, temveč so zahtevali od cerkve – okostenele, izgubljene v oblakih napuha in pohlepa, daleč proč od ljudi – naj se drži svoje vere: naj počne tisto, o čemer uči!

Med gradnike poštenega življenja je naš »lubi« Trubar poleg krščanskih maksim »ljubi bližnjega« in »dobro delaj vsem ljudem« štel tudi, da je treba znati svoj kruh pridobivati brez škode za druge ljudi in se ne bati govoriti resnice.

Zato vas vprašam, »lubi Slovenci«, kako bi danes reagirali, če bi vam predlagala, da praznik reformacije namesto s počitkom raje praznujemo z delom, ali pa, da se piscev prvih slovenskih knjig spomnimo tako, da ta dan prav vsak od nas – zase, za svoje otroke ali za svoje starše – kupi vsaj eno knjigo?

Pomislite, odgovorite – in videli boste, da živimo v časih, ko se zdi, da za enostavne, protestantsko čiste in asketske ideje kar naenkrat ni več prostora – ne v glavah, ne na ulici, ne v pravnih aktih.

Nekje se bo že našel nekdo, ki bo dobro mišljeni ideji zoperstavil svoj egoističen interes. In takrat, dragi državljani, mu je treba zastaviti Trubarjevo vprašanje: Ali pridobivaš svoj kruh brez škode za druge ljudi?

Država ima mehanizme, da taka vprašanja postavlja ljudem vsak dan: Ali izdajaš račun? Ali plačuješ davke? Ali delaš v skladu z zakonom?

A le dokler zna država svoje zakone pisati in sprejemati pravično, z mislijo na vse in na vsakega posameznika, torej na skupno dobro in individualne pravice. Le tedaj ima pravico na njih tudi vztrajati. Ko pa ljudje začutijo, da se sami ne držimo lastnih pridig – takrat se na vratih upravičeno pojavi vstajniški list s seznamom zahtev.

Novodobni Luthri trkajo na vrata novodobnih oblastnikov vsak dan, seznam je upravičeno vse daljši. A skozi vse točke protestnikov se vleče ena sama rdeča nit: držite se pravil, delujte v skladu s tem, kar pridigate!

Če velja, da nas je Slovence protestantizem trajno vpisal v tokove in krogotoke evropske misli in pisane besede, evropske zgodovine, tedaj je treba danes, ko smo polnopravna in enakopravna članica Evropske unije, skupaj ugotoviti, da nas, Evropejce, po verodostojno-

sti naših skupnih, evropskih, pridiganih vrednot vsak dan sprašujejo mnogi.

Lepo je, ko lahko vsak akt preberemo v našem jeziku in ko lahko kot predsednica vlade tudi na najpomembnejših srečanjih sama s svojimi kolegi predsedniki in predstnicami oblikujem misli po slovensko – a to hkrati pomeni, da bomo morali znati odgovoriti ne le na vprašanja, ki nam jih »zastavlja Evropa«, ampak tudi na tista, ki jih državljani postavljajo Evropi!

Če bi Evropa še vedno ne bila videti tisti prostor svobode, kjer lahko »pridobivaš svoj kruh in se ne bojiš govoriti resnice«, tedaj na njena vrata ne bi trkali mnogi. Toda – ali jim znamo odgovoriti na ravni naših pridiganih vrednot?

Ali sploh še znamo govoriti jezik solidarnosti (ljubi bližnjega), socialnih pravic (delaj brez škode za drugega) in svobode misli (ne boj se govoriti resnice)?

Odgovorite afriškemu staršu, ki je izgubil otroka na ladji pred Lampeduso! Odgovorite kosovski Romkinji, ki jo potegnejo s šolskega avtobusa!

Slovenci smo Evropejci, naši ljudje so evropski državljani in državljanke – zato so vse to danes naši problemi, odgovornosti in izzivi – v enaki meri kot višina otroškega dodatka, stopnja obdavčenosti ali bančne bilance.

Kdor vsega tega ne vidi kot naših problemov, si zapira oči pred realnostjo. A prav zato, ker je realnost tako kompleksna – in komplicirana! – se ne moremo zatekati v poenostavljene odgovore. Ne, treba je misliti to povezanost današnjega sveta in iz nje črpati spodbude in moč.

Ko so nam naši predniki zapustili prve knjige in v njih okorno zapisane besede, so vedeli, da se bodo nekoč iz zapisov vsakdana rodili tudi večni verzi poezije. Nocojšnji program, ki bo prepletel staro in novo, Trubarja in Kosovela, protest in poezijo, razumem kot dokaz, kako gre oboje v resnici skupaj: znati prisluhniti ljudem in preseči lastni čas. In vedno, kadar znate dovolj dobro prisluhniti lastnemu ljudstvu, boste videli, da je protest nujna sestavina; da je pravica temeljna vrednota – in da je svoboda nad vsem.

Če je Trubar vedel, da bodo tirani, ki podvrženim »silo in krivico delajo«, grozovito na duši in telesu štrafjani, tedaj nam petsto let

pozneje Kosovel sporoča, naj raje spravimo »frazе v muzeje«, naše besede pa da morajo »imeti trenje, da zagrabijo srca človeška«. In ko se v času neizbežnih reform spominjamo reformacije, si velja na glas povedati verz Borisa A. Novaka, ki svetuje, naj med nebom in zemljo izberemo – ptico!

Ko se zdi, da so dileme nerešljive, saj da bo nujno izgubila ena stran; še huje, da se ne da lastnega »kruha pridobivati brez škode za druge ljudi«, se moramo vsi skupaj s pesnikom vprašati: kje je ptica?

Katera rešitev nas bo popeljala iz lažne dileme in zastavila vprašanja o resničnem letu, vzletu in poletu: kako se dvigniti nad na videz nerešljive zagate z novim pogledom, ki bo odprl novo obzorje?

- Kje je ptica med trdo zemljo brezposelnega diplomanta in nebom lastnika nepremičnin?

- Kje je ptica med globoko luknjo bančnih dolgov in varnostjo individualnih prihrankov?

- Kje je ptica med pravico voliti in biti izvoljen?

Če bomo znali na davčne dileme, bančne teste in volilno zakonodajo odgovarjati hkrati s poletom pesnika in z disciplino protestanta, tedaj ima Slovenija rešitve in prihodnost.

Ce pa bomo le neizprosno branili vsak svojo zemljo, odrivali begunce nazaj v morje, služili potico na račun kruha drugih ljudi in se bali govoriti resnico – tedaj nam nobena reforma ne bo pomagala.

Boj za prihodnost Slovenije je zato boj za:

- svobodo misli,
- znanje, da znamo te misli izraziti s pravim jezikom,
- moč, da povedano uresničimo,
- pogum, da pri tem ne odnehamo, in ne nazadnje
- modrost, da ničesar od tega ne počnemo na račun drugih.

To je boj za novo, nesluteno možnost, ki temeljito premeša vse že znano, da bi odprla nov pogled in novo pot, med nebom in zemljo. To nikoli ne sme biti etnični boj, še kako pa je boj za novo etiko: za ponoven, svež pogled na večne vrednote: enakost, bratstvo in svobodo.

Pesnik, ki nam je ponudil prispodobno ptice kot tretje, neslutene možnosti, ne pozabi na koncu iste pesmi s pomenljivim naslovom *Odločitve* dodati, da gre »med obupom in upanjem« izbrati upanje, čeprav dodaja »težje ga boš nosil«.

Spoštovani državljani in državljanke, izbrali smo upanje. Težko ga nosimo. Včasih je težko videti čez goro problemov. A če bi morala iz burnih dogodkov v zadnjih dneh izbrati enega, ki bi nam vsem moral biti v ponos in v poduk, tedaj se spomnimo, kako ponosni smo bili vsi skupaj, ko je parlament sosednje države na glas zaploskal, ko jim je premier Letta sporočil, da sta jim pri reševanju evropskega problema beguncev na pomoč priskočili dve majhni evropski državi, Finska in Slovenija!

Ko je treba premikati gore, ponudimo Triglav!

Ne zato, da nam ga odpeljejo; ne zato, da nam ga pozidajo; ne zato, da ga privatizirajo – ampak zato, da rešuje človeška življenja, da odpira možnost prihodnosti, možnost kruha in svobode, možnost ptice.

Lubi Slovenci, ko je treba premikati gore, storimo največ, kar zmoremo!